

Kdo chtěl kdysi ve vědě dosáhnout uznání mocných, chválil Aristotela.
Dnes se ze stejných důvodů zatracuje Marx.
autor

Co to je marxismus

Lidé nečiní své objevy, nevytvářejí hnutí, teorie a vědy jen tak bez příčiny; musí k tomu mít důvod. Oním důvodem jsou zpravidla společenské podmínky a praxe člověka, které si na určitém stupni vývoje nový objev, novou teorii či celou vědu přímo vynucují. Každý velký objev vyrůstá především z potřeb společenské praxe. Pokud by nevyrůstal, a přece byl učiněn, nikdo o něj neprojeví zájem - zapadne a musí být učiněn po čase, až jej bude zapotřebí, znovu. Třeba jako vrtulník, psací stroj a další "zbytečnosti", které kdysi vynalezl Leonardo da Vinci. Stovky objevů tak musely být opakovány, často několikrát. I Ameriku bylo nutné objevit vícekrát. Každý nový lidský výtvar, stejně tak jako každý myšlenkový směr či společenský jev vyrůstá především z potřeb společnosti; má své sociální, společenské kořeny či zdroje.

Aby však mohl nový objev vzniknout, musí být splněna i další podmínka. Tou je předchozí poznání, na něž lze navázat, jež je možno přehodnotit a rozvinout, ze kterého může vyrůst poznání nové. Každý objev či společenský jev má i své gnoseologické prameny.

Existují-li sociální a gnoseologické podmínky, je pak už jen náhodné, kdo a kdy příslušný objev učiní. Chceme-li poznat, proč k objevu došlo, nemůžeme se příliš zabývat člověkem, který u jeho zrodu stál. Onen jednatel byl sice nezbytným, ale náhodným článkem v řetězu nutnosti. Jeho vlastnosti, schopnosti a motivy jsou sice možná zajímavé, někdy i důležité, ale nikdy ne rozhodující. To platí nejen o objevech či omylech, ale i o všech společenských jevech. Určující není jednatel, ale společenská možnost a potřeba jejich vzniku.

Pochopit cokoliv ve společnosti znamená poznat, z čeho to vyrůstá

Sociální zdroje marxismu

Marxismus vznikl v polovině 19. století jako duchovní odraz krize společenského systému. Buržoazie v té době přestala být spojencem ostatních vrstev společnosti v boji proti feudálům, protože už je definitivně porazila a plně zaujala jejich místo. Starý, po věky budovaný systém, založený na feudálním vlastnictví půdy a nucené práci na ní, byl rozvrácen a nahrazen novým. Obrovské masy lidí získaly osobní svobodu, ale ztratily své dosavadní skromné životní jistoty. Jejich dřívější osobní závislost na starých pánech se změnila v ještě těsnější závislost ekonomickou na pánech nových, na zaměstnavatelích. Rozvíjela se strojová velkovýroba, vznikaly nezaměstnanost a stávky, krize z nadvýroby a živelný odpor dělníků proti strojům, které na jedné straně přinášely pokrok i obrovské zisky svým vlastníkům, ale na druhé straně ztrátu zaměstnání, hlad i bídu. Masy lidí se ocitaly bez základních životních prostředků. V plné síle se projevil rozpor dvou rozvíjejících se nejvýznamnějších společenských tříd - buržoazie a proletariátu. Upevnil se nový společenský řád a vyhrotily jeho protiklady; nastal stav, který byl dosavadním úhlem pohledu nepochopitelný.

Tyto nové jevy bylo třeba objasnit. Vznikaly malthuziánství, anarchismus i další směry. Pravdu v té době hledali mnozí, jen Marxovi se to podařilo. Mnoho myslitelů před Marxem i současně s ním se pokoušelo jít stejnou cestou. Omezení svou dobou, prostředím, sociálním zakotvením, zaměřením, vzděláním, náboženským přesvědčením i schopnostmi zůstávali většinou jen v půli cesty. Bělinskij, Dobroljubov, Černyševskij, Gercen i desítky dalších jsou toho příkladem.

Sociálním zdrojem marxismu je kapitalismus a jeho rozpory

Gnoseologické zdroje marxismu

Marxismus se skládá ze tří relativně samostatných, ale ne přísně oddělených součástí, z nichž každá má své specifické teoretické, neboli gnoseologické kořeny:

- **filozofie**, která navazuje na německou klasickou filozofii, reprezentovanou zejména pracemi Hegela a Feuerbacha. V nich vyvrcholily dvě dosud oddělené, zcela protikladné větve filozofického vývoje - idealismus a materialismus, z nichž každá přinášela něco nového, důležitého, ale žádná nebyla sama o sobě schopna podat ucelený, pravdivý obraz světa.
- **politická ekonomie**, která vyrůstala z anglické buržoazní politické ekonomie; u jejího zrodu stáli William Petty, Adam Smith a David Ricardo. Ti se pokusili objasnit ekonomickou podstatu kapitalismu, ale zůstali v půli cesty.
- **učení o komunismu**, tedy o nové, lepší budoucí společnosti a cestě k ní, které se formuje v myšlenkách utopických komunistů a socialistů asi od r. 1500. Je prezentováno v dílech Thomase Mora, Tommasa Campanelly, a později Charlese Fouriera, Saint-Simona a Roberta Owena i dalších myslitelů. Ti pochopili rozpory své doby a chtěli je odstranit vytvořením nového, spravedlivějšího společenského systému, který si dovedli představit, avšak neznali reálný způsob, jak jej dosáhnout. V tom byla jejich utopičnost.

Vedle toho pak vývoj marxismu urychlily a umožnily i velké objevy přírodních věd 19. století, zejména zákon o zachování hmoty a energie, objev buněčného jádra J. E. Purkyně a především Darwinova vývojová teorie, publikovaná v r. 1859. Ty nutily vědu změnit dosavadní nazírání na svět jako na věčný, stálý, neměnný a vcelku jednoduchý boží výtvar.

Gnoseologickým zdrojem marxismu je předchozí lidské poznání

Marxismus je věda

Marxismus vznikl jako zobecnění vědeckého poznání přírodovědy, historie, filozofie i ekonomie. Vytvořil zcela novou metodu zkoumání světa - dialektický materialismus - a formuloval ji asi takto: Vše, co chceme poznat, musíme vidět současně ...

- jako materiálně, hmotně podmíněné, mající své zákonitosti
- v celém svém vývoji, v procesu změn, v pohybu - jako dočasné, historické, proměnlivé
- jako vnitřně rozporné, přičemž vývoj vnitřních rozporů je zdrojem pohybu a změn
- v nejširších, zejména podstatných souvislostech a příčinných vztazích

Marxismus není dogma, je to návod k myšlení a jednání

Marxova teorie vznikala v praktickém boji proti společenskému systému, v němž žil. Jeho filozofie se formovala jako obecný pohled na svět a jeho zákonitosti, a z něho vyrůstala politická ekonomie - podrobný pohled na základní, tj. ekonomické vztahy tehdejší kapitalistické společnosti. A z toho všeho vyplýval jeho komunismus, snažící se z obecných tendencí vývoje světa a současného stavu společnosti načrtnout kontury budoucího vývoje. Teprve po jeho smrti byly tyto tři stránky jeho teorie relativně odděleny, aby bylo možno jinak nedílný celek lépe propagovat, studovat a porozumět mu.

Marxismus je společenská věda, protože zkoumá především společenské vztahy. Jeho základním přínosem je, že společnost pochopil jako činnost hmotného systému a hledal zákonitosti jejího vývoje. Byl prvním teoretickým systémem, který přestal svět vykládat jako svět bohů či idejí, a pojal jej jako svět lidské práce a vztahů z ní vznikajících. Stal se jediným uceleným výkladem světa, který se nedostal do rozporu s žádným vědeckým objevem. Je to nejkomplexnější a nejpravdivější učení o společnosti, jaké kdy vzniklo. A stejně jako každá věda se vyvíjí dále, nelze jej redukovat pouze na to, co napsali jeho klasikové.

Marxismus je filozofií světa jako celku

C:\Users\S.R.O. online\AppData\Dokumenty\MLFprologokno2.htm Byl tisíckrát kritizován, ale nikdy nebyl překonán. Byl mnohokrát zavržen, ale nikdy nebyl nahrazen něčím lepším. Byl nesčíslněkrát obviněn, ale nikdy nebyl vyvrácen. Je vytrvale pomlouván - většinou těmi, kteří jej vůbec neznají.

Politické hnutí, které má stejné sociální kořeny jako marxismus, které z něj důsledně jako z vědy vychází, ale i jeho ideje a cíle, to vše je nazýváno souhrnným názvem "komunismus". Avšak ne vše, co v historii používalo název socialismus a komunismus vycházelo z marxismu. Mnohá hnutí používala pouze názvy (jako např. německý národní socialismus, lybijský "zelený socialismus"), jiná používala pouze marxistickou frazeologii a vyrůstala ze zcela jiných kořenů (např. maoismus) a další vycházela z marxismu zcela deformovaného (stalinismus). Mnohé myšlenky marxismu, socialismu a komunismu i sama jejich jména byly a zůstávají natolik přitažlivé, že jsou a občas ještě budou používány i jako pouhý propagační plakát, přičemž jen tyto myšlenky diskreditují.

Marxismus je nejobecnější vědou o světě. Zkoumá vztahy v přírodě, vědomí i společnosti.

Marxismus, stejně jako každá věda, bývá v běžném vědomí chápán velice rozdílně, občas bývá redukován na pouhou "marxologii". Mnozí komunističtí funkcionáři si jej v minulosti zužovali na pouhý soubor vybraných citátů, které vyhovovaly jejich praxi. To, čemu nerozuměli, nebo jejich praxi přímo odporovalo, prostě přehlíželi. Mnozí bránili rozvoji marxistického myšlení a snažili se jej glorifikovat a zakonzervovat, což snižovalo jeho váhu. Měli však k tomu důvod, neboť jiní se jej pokoušeli "rozvíjet" tak, aby odstranili samu podstatu. To je dialektika každé vědy a společenské zvlášť.

Primitivními antikomunisty je marxismus běžně redukován na souhrn vybraných myšlenek, které jejich praxi kritizují, a vědomě je zatajováno vše, co s naprostou samozřejmostí ostatní vědy uznávají a rozvíjejí. Skutečnými teoretiky i politickými strategy buržoazie je však vnímán, studován a respektován. Marxismus není jednoduchým pohledem politikáře na svět. Je to radikální stanovisko třídy, která má bytostný zájem na pravdivém poznání světa a toto poznání chce prakticky realizovat.

Marxismus je syntézou pokrokových prvků myšlení

Jednotlivé myšlenky, ze kterých se marxismus skládá, byly od nepaměti (a dodnes jsou) rozptýleny v běžném vědomí milionů lidí, kteří jej neznají, nebo dokonce neuznávají, ale kteří se přesto s jeho částmi ztotožňují. Ona zrnka pravdy, která je možno nalézt téměř u každého, jsou však překryta a rozmělněna nánosy idealismu, po tisíciletí uměle vnášeného do společnosti zejména prostřednictvím náboženství a v zájmu vládnoucích tříd. Zasluhou marxismu není to, že ony střípky pravdy objevil, ale to, že je posbíral, doplnil a vytvořil z nich ucelený, logický systém, že z nich setřásl po věky střádající se balast a podíval se na ně znovu očima vědy. Marxismus, stejně tak jako ostatní vědy, není eklekticismem, přestože vznikl z poznatků mnoha protichůdně uvažujících myslitelů v nejrůznějších dobách.

Marxismus nezkoumá věci, ale vztahy

Marxismus je učení

- **monistické**, protože uznává jedinou podstatu světa, tedy přírodu, hmotu
- **materialistické**, protože považuje hmotnou skutečnost za prvotní vůči vědomí
- **dialektické**, protože uznává vnitřní rozpornost a univerzální souvislosti všeho
- **ateistické**, protože odmítá existenci nadpřirozených bytostí, jež jsou jen výtvozem vědomí člověka
- **evolucionistické**, protože uznává vývoj hmoty i společnosti vlastními vnitřními silami
- **optimistické**, protože chápe tendenci přírody rozvíjet se převážně směrem ke složitějšímu, dokonalejšímu a předpokládá poznatelnost existujícího
- **sociálně ekonomické**, protože se zabývá především základními vztahy ve společnosti, vznikajícími z hospodářské činnosti člověka a jejími důsledky pro jednotlivce i společnost
- **humanistické**, protože jeho východiskem i cílem je všestranné osvobození člověka
- **neuzavřené**, otevřené všem poznatkům skutečné vědy, odmítající pouze iluze a omyly, které jsou do něho v rozporu s vědou zanášeny

Marxismus je učením realistickým, protože vychází ze skutečnosti

Jak studovat marxismus?

C:\Users\S.R.O. online\AppData\Dokumenty\MLFprologokno3.htm Marx a Engels byli vědci, novináři i publicisté. Nepsali učebnice. Pochtivě studovali myšlenky předchozích generací filozofů, historiků i ekonomů, seznamovali se s výsledky soudobé vědy a své názory zveřejňovali formou polemik, kritik i novinových článků. Zabývali se především epochou, v níž žili. Čile korespondovali se svými přáteli i odpůrci,

reagovali na aktuální politické, ideové, sociální i národnostní spory své doby, snažili se vysvětlovat i burcovat - a v tom všem jsou obsaženy a rozptýleny jejich poznatky, zobecňující nejen jejich dnešek.

Pro čtenáře v jiném století je obtížné, stejně tak jako u většiny ostatních filozofů, hledat po létech v jejich dílech ona zrnka pravdy, z nichž postupně sestavovali svůj o vědu opřený názor na svět. Tisíce jmen a událostí, současníkovi už nic neříkajících, stovky sporů s autory už dávno neznámými, to vše obaluje v desítkách knih sebraných spisů i dopisů jejich racionální vidění světa, které na rozdíl od okolností, za nichž vznikalo, přetrvává věky.

Je těžké studovat jakoukoliv filozofii

- znamená to poctivě oddělovat dobový nános od podstaty, a při tom chápat podmínky, které vývoj této podstaty ovlivňovaly. Znamená to porozumět jazyku a stylu, ve kterém jsou myšlenky napsány, přeložit si je do současného jazyka, a při tom nezkreslit to skvělé, co obsahují. Předpokládá to tolerovat nutné dobové omyly a neodmítat s nimi přetrvávající, byť nedokonale popsanou pravdu. A chce to studovat u pramene, nebo alespoň u těch, kteří tu či onu filozofii pochopili - rozhodně ne u těch, kteří ji jenom papouškují, či kteří ji jenom kritizují, nebo kteří ji i přes svou nespornou inteligenci pochopit nemohou, protože prostě nechtějí. Nezbytné je i vědět, že se lidstvo a jeho poznání od té doby zákonitě pohnulo a porovnat, zda se také pohnula ta či ona filozofie, zda vydržela historický nápor, a zda je dále rozvíjena v souladu s ním.

To vše platí o každé filozofii - a o marxistické také

Marx a Engels však byli především demokratickými revolucionáři. Stejně jako všichni filozofové v historii stáli na straně jedné z existujících společenských tříd. Na rozdíl od většiny ostatních to však neskrývali - bojovně se ke své třídě hlásili a nepokrytě hájili její zájmy. Byla to dělnická třída, o níž se možná domníváte, že si to nezaslouží, že je méněcenná, nebo že už dokonce neexistuje. A to Vás může od studia marxismu odradit. Byla by to škoda - ona existuje, a denně tvoří vše, čeho užíváte. Nezošklivte si proto židli, na které právě sedíte, a neopovrhujte filozofii, sympatizující s nejpočetnější částí společnosti, ke které patříte nebo můžete zítra patřit i Vy!

Marxismus je uceleným a stále se rozvíjejícím teoretickým systémem, který zobecňuje dosavadní vědecké poznání, vychází z něho, respektuje jej, a na jeho základě se snaží o nový filozofický, ekonomický a sociální výklad světa proto, aby jej bylo možné učinit lepším

